

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده الهیات میبد
گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
علوم قرآن و حدیث

بررسی ارتباط آیات سوره‌ی نور

استادراهنما: دکتر محمد حسین برومند

استادمشاور: دکتر علی محمد میرجلیلی

پژوهش و نگارش: غلام رضا عرب بافرانی

اسفند ماه 1390

دانشگاه یزد
دانشکده الهیات میبد
گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
علوم قرآن و حدیث

بررسی ارتباط آیات سوره‌ی نور

استاد راهنما: دکتر محمد حسین برومند

استاد مشاور: دکتر علی محمد میرجلیلی

پژوهش و نگارش: غلام رضا عرب بافرانی

اسفند ماه 1390

تقديم به :

پيشگاه مقدس چهارده نور پاك خداوند، به ويژه مظهر تام نور الهى : حضرت صاحب الزمان، حجه بن الحسن
العسكرى، عجل الله تعالى فرجه الشريف، روحى و ارواح العالمين لتراب مقدمه الفداء.

تقدیر نامه

با حمد و ستایش بی‌پایان به درگاه خداوند عزوجل و با درود و سلام به آخرین پیامبر عالم بشریت حضرت محمد مصطفی و اهل بیت پاک ایشان صلوات الله علیهم اجمعین به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر محمد حسین برومند که راهنمایی پایان‌نامه اینجانب را تقبل فرموده و با تعلیمات و راهنمایی‌های ارزشمندشان مرا در انجام این امر مساعدت نموده و در دوران تحصیل نیز از منبع علم و فضلشان مستفیض گشته کمال تقدیر و تشکر را می‌نمایم.

همچنین از جناب آقای دکتر علی محمد میرجلیلی که به عنوان استاد مشاور، اینجانب را در نگارش و تنظیم این پایان‌نامه یاری نمودند نهایت سپاسگزاری را دارم.

نیز از همسر گرامی و فرزند عزیزم که در طول دوران تحصیل یار و یاور من بودند و از دوستان و هم کلاسان گرامی ام، - که هریک به نوعی مددکار من بوده اند-، ممنونم.

چکیده

هدف اصلی این رساله، تبیین ارتباط آیات سوره نور است تا عملاً نظر کسانی را تأیید کند که معتقدند اگرچه نزول آیات به صورت پراکنده و تابع حوادث زمان نزول بوده ولی نظم اصلی کتابی که از سوی خداوند حکیم در اختیار بشر قرار گرفته و برای همه عصرها و نسلها پیام دارد هرگز تابع جو آن زمان نیست و کاملاً حساب شده و حکیمانه است.

به علاوه این رساله زیرمجموعه طرحی بزرگتر است که اینک در دست اجراست و ناظر بر کلیه سوره‌های قرآن است تا عوض بحث‌های نظری در مورد ارتباط یا عدم ارتباط، عملاً رابطه تنگاتنگ آیات به تصویر کشیده شود.

برای اثبات ارتباط آیات سوره نور در مرحله اول، به جمع‌آوری موضوعات مهم سوره و نشان دادن رابطه بین آیات با موضوع مشترک (ارتباط خطّی) پرداخته شده، ثمره این جمع‌آوری و بررسی دستیابی به اصلی‌ترین خطوط ارتباطی و موضوعات تشکیل‌دهنده‌ی سوره نور است که به طور اجمال عبارتند از: احکام، خداوند، ایمان و کفر، اصول و قوانین و ضوابط هستی.

در مرحله دوم، از رهگذر بررسی رابطه‌ی بین خطوط ارتباطی ثابت شده که آیات این سوره کاملاً هماهنگ بوده و یک شبکه‌ی ارتباطی بر همه آنها سایه افکنده است، سرانجام در مواردی که رابطه‌ی تازه‌ای بین آیات پدیدار شده، آراء مفسران مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها: سوره نور، ارتباط آیات، تناسب آیات، خطّ ارتباطی، شبکه‌ی ارتباطی، هدف یا اهداف

سوره نور.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	1- کلیات.....
1	1-1- بیان مسأله.....
3	2-1- پیشینه تحقیق.....
5	1-2-1- منابع ارتباط آیات سوره‌های قرآن.....
8	3-1- فرضیات تحقیق.....
9	4-1- هدف.....
9	5-1- فایده و ضرورت.....
10	6-1- روش تحقیق.....
10	7-1- واژه ها و اصطلاحات.....
10	1-7-1- ارتباط (تناسب) آیات.....
12	2-7-1- خط ارتباطی.....
13	3-7-1- شبکه ی ارتباطی.....
14	8-1- نکات لازم.....
14	1-8-1- بیان شماره ی آیات در متن.....
14	2-8-1- خط ارتباطی پنهان.....
14	3-8-1- ترجمه ی آیات.....
16	2- بررسی ارتباط آیات سوره نور با تکیه بر خطوط ارتباطی چهارگانه.....
16	1-2- مقدمه.....
17	2-2- بررسی خطوط ارتباطی چهارگانه اصلی در سوره ی نور به صورت مجزا.....

- 18-2-2-1- بررسی خط ارتباطی اول: احکام..... 18
- 24-2-2-1-1- احکام شرعی..... 24
- 25-2-2-1-1-1- واجب شدن احکام به دستور خدا..... 25
- 26-2-2-1-1-2- حرام و ممنوع بودن روابط نامشروع..... 26
- 28-2-2-1-3- داشتن چهار شاهد یا چهار بار سوگند خوردن برای اثبات یا عدم اثبات زنا.....
- 28
- 30-2-2-1-4- اجازه گرفتن برای ورود به حریم خصوصی دیگران. 30
- 34-2-2-1-5- ممنوعیت نگاه به نامحرم..... 34
- 36-2-2-1-6- وجوب اقامه نماز و پرداخت زکات..... 36
- 38-2-2-1-7- حجاب و عفاف..... 38
- 41-2-2-1-8- قسمتی از احکام غذا خوردن..... 41
- 44-2-2-1-2- احکام اخلاقی..... 44
- 44-2-2-1-1- عفت و پاکدامنی..... 44
- 46-2-2-1-2- حفظ آبروی افراد..... 46
- 50-2-2-1-3- غیرت..... 50
- 51-2-2-1-4- توبه..... 51
- 52-2-2-1-5- ازدواج به خاطر پاکدامنی..... 52
- 53-2-2-1-6- سلام کردن..... 53
- 54-2-2-1-7- اجازه گرفتن..... 54
- 54-2-2-1-8- عفو و گذشت..... 54
- 55-2-2-1-9- صدق..... 55
- 56-2-2-1-3- مجازات..... 56
- 58-2-2-2- بررسی خط ارتباطی دوم: خداوند..... 58

- 64 2-2-2-2 خداوند و ویژگی های او
- 64 1-2-2-2 رحمت الهی
- 65 1-1-2-2-2 فضل و رحمت
- 69 2-1-2-2-2 غفور
- 69 3-1-2-2-2 تواب
- 69 4-1-2-2-2 واسع
- 69 5-1-2-2-2 امداد الهی
- 70 6-1-2-2-2 هدایت و موعظه گری
- 72 7-1-2-2-2 روزی دهندگی
- 73 2-2-2-2 علم الهی
- 73 1-2-2-2-2 علیم
- 74 2-2-2-2-2 خبیر
- 75 3-2-2-2-2 سمیع
- 76 4-2-2-2-2 حضور و نظارت دائمی
- 78 3-2-2-2-2 داوری الهی
- 79 4-2-2-2-2 ملک و پادشاهی خدا
- 79 1-4-2-2-2 قدرت الهی
- 80 2-4-2-2-2 مالکیت خدا بر همه چیز
- 81 5-2-2-2-2 پاک و منزّه بودن خدا
- 82 6-2-2-2-2 حق آشکار
- 82 7-2-2-2-2 خداوند؛ حافظ ارزش ها
- 83 8-2-2-2-2 وعده دادن
- 83 9-2-2-2-2 حکیم
- 84 10-2-2-2-2 مشیت الهی

- 87-3-2-2- بررسی خط ارتباطی سوم: ایمان و کفر.....
- 90-1-3-2-2- ایمان.....
- 91-1-1-3-2-2- مؤمنان و ویژگی های آنان.....
- 100-2-1-3-2-2- عمل نیک.....
- 102-3-1-3-2-2- پاداش.....
- 102-4-1-3-2-2- وظیفه مؤمنان در برابر پیامبر.....
- 104-2-3-2-2- کفر.....
- 105-1-2-3-2-2- کافران.....
- 110-2-2-3-2-2- شرک.....
- 111-3-2-3-2-2- گناه و فسق.....
- 114-4-2-3-2-2- شیطان.....
- 115-4-2-2- بررسی خط ارتباطی چهارم : اصول و قوانین و ضوابط هستی.....
- 118-1-4-2-2- پیامد اعمال.....
- 119-1-1-4-2-2- لعنت و غضب خدا.....
- 119-2-1-4-2-2- عذاب سخت.....
- 120-3-1-4-2-2- ازدواج با هم شأن.....
- 120-4-1-4-2-2- عذاب الیم.....
- 122-5-1-4-2-2- به عنوان دروغگو شناخته شدن.....
- 123-6-1-4-2-2- غنی شدن به واسطه ازدواج.....
- 123-7-1-4-2-2- پیامد عمل در قیامت.....
- 125-2-4-2-2- خیر بودن حوادث ناگوار.....
- 127-3-4-2-2- بازگشت همه به سوی خدا.....
- 127-4-4-2-2- تسبیح کائنات و هدفدار بودن آن ها.....
- 128-5-4-2-2- تفاوت حساب خدا با حساب مردم.....

- 3- بررسی ارتباط شبکه ای آیات در سوره نور.....131
- 1-3- مقدمه.....131
- 2-3- بررسی نحوه ارتباط آیات با یکدیگر با توجه به موارد قطع ارتباط ظاهری.....131
- 1-2-3- آیات حریم خانواده(1-34).....131
- 1-1-2-3- نحوه ی ارتباط آیات (1-9) با آیه 10.....132
- 2-1-2-3- نحوه ی ارتباط آیات (11-34).....134
- 1-2-1-2-3- آیات (11-20).....135
- 2-2-1-2-3- آیات (21-26).....138
- 3-2-1-2-3- آیات (27-34).....139
- 2-2-3- آیات تکوینی(35-46)[در قالب تمثیل و تشبیه].....142
- 1-2-2-3- آیات (35-40).....142
- 1-1-2-2-3- نقد و بررسی آراء.....160
- 2-2-2-3- آیات(41-46).....163
- 3-2-3- آیات مردم شناسی(47-57).....164
- 4-2-3- حریم خانه(آیات 58-61).....170
- 5-2-3- جمع بندی و نتیجه گیری(آیات 62-64).....171
- 4- نتیجه گیری.....174
- منابع و مأخذ.....178

فهرست جداول

- جدول 1-ارتباط آیات احکام..... 23
- جدول 2-ارتباط آیات خداوند..... 63
- جدول 3-ارتباط آیات ایمان و کفر..... 90
- جدول 4-ارتباط آیات اصول و قوانین و ضوابط هستی..... 117

کلیات

1- کلیات

1-1- بیان مسأله

حکمت خداوند متعال اقتضاء می کند که ترتیب آیات یک سوره به اشاره وحی صورت گیرد و تابع اجتهاد بشری نباشد. لذا با نظر به این که هیچ باطلی در کلام خداوند حکیم راه ندارد: ﴿وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾^۱، می توان معتقد بود که آیات هر یک از سوره های قرآن کریم از ارتباط و انسجام خاصی در تأمین هدف یا اهداف سوره برخوردار است و دارای تناسبی عقلایی می باشد. بنابراین، لازم است در بین آیات یک سوره، وحدت جامعی که تمام آیات را فرا گیرد وجود داشته باشد. طبیعتاً و قهراً^۲ یک سوره از نظر کلی دارای مقاصد خاص و مقدمات ویژه و خاتمه مناسبی خواهد بود. سوره "نور" هم از این امر مستثنی نیست. به دیگر سخن، هر سوره را می توان مقاله و مطالب مستقل و کاملی دانست که مقدمه، متن و نتیجه گیری مستقلی از سوره های دیگر دارد.

گر چه به صورت نظری می توان بر وجود ارتباط، استدلال نمود، اما در این تحقیق سعی ما این است که با بررسی آیات سوره "نور"، عملاً ارتباط آیات این سوره را در جهت تأمین اهدافی معین به نمایش بگذاریم. ذکر این نکته نیز ضروری است که نمی توان به یقین گفت که آن چه به ذهن ما خطور می کند تنها وجه ارتباط آیات است. چه بسا مناسبت هایی که ممکن است باشد و در حال حاضر برای ما قابل درک نباشد، ولی نسل های بعد آن را کشف کنند. چنان که امام باقر (ع) در حدیثی می فرمایند: «لیس شیء ابعده من عقول الرجال من تفسیر القرآن، انّ الایة تکون اولها فی شیء، و اوسطها فی شیء، و آخرها فی شیء، و هو کلام متصل ینصرف علی وجوه»^۲ یعنی هیچ چیز به اندازه تفسیر از درک مردم فاصله ندارد. چه بسا آیه ای آغاز آن درباره مطلبی است و میانه آن درباره موضوعی دیگر و پایانش درباره مطلب دیگر، اما کلام خدا متصل و پیوسته بوده، بر معانی مختلف حمل می گردد.

^۱ «و به راستی که آن کتابی ارجمند است از پیش روی آن و از پشت سرش باطل به سویش نمی آید وحی [نامه] ای است از حکیمی ستوده» (فصلت/41 و 42)

^۲ عیاشی، محمد بن مسعود، کتاب التفسیر، تهران، چاپخانه علمیه، 1380 ق، ج 1، ص 11.

از این جمله "کلام متصل ینصرف" کاملاً استفاده می شود که میان آیات پیوستگی است، هرچند ما نمی فهمیم .

به هر روی انجام این گونه تحقیقات در این سوره و سایر سوره ها می تواند راه عملی اثبات حکیم بودن قرآن و توفیقی بودن آیات آن باشد و در برابر آنان که به دلیل عدم فهم ارتباط و نزول پراکنده آیات تصور کرده اند که نباید انتظار ارتباط داشت، پاسخی شفاف و عملی به شمار می رود.

1-2- پیشینه تحقیق

به نظر برخی قرآن پژوهان^۳ می توان پیشینه این بحث را با قدمت تفسیر یکی دانست؛ زیرا، هر مفسر به منظور شرح و بیان مفاهیم آیات، ناگزیر از بیان ارتباط مطالب و مفاهیم هر آیه با آیات قبل و بعد بوده و بدین ترتیب خواه ناخواه با این مبحث ارتباط داشته است.

«نخستین کسی که در مورد وجه تناسب آیات به ظاهر غیر مرتبط و نیز مناسبت میان سوره های قرآن به بحث جدی پرداخته است، "ابوبکر نیشابوری" (م 324) است که در بغداد به این بحث می پرداخته و عالمان بغداد را به خاطر نا آگاهی از این علم سرزنش می کرده است.»^۴ پس از وی بسیاری از مفسران به اختصار یا تفصیل در این موضوع سخن رانده اند از قبیل:

1- "ثعلبی" (م 427) در "الكشف والبيان عن تفسير القرآن"

2- "طبرسی" (م 548) در "مجمع البيان"

3- "فخر رازی" (م 606) در "مفاتیح الغیب"

4- "احمد بن زبیر" (م 708) در "البرهان فی مناسبه ترتیب سور القرآن"

5- "ابو حیان" (م 745) در "البحر المحيط"

6- "بقاعی" (م 885) در "نظم الدرر فی تناسب الآيات و السور"

7- "عمادی" (م 982) در "ارشاد العقل السليم الی مزایا الكتاب الکریم"

8- "سیوطی" (م 911) در "تناسق الدرر فی تناسب السور"

^۳ همای، عباس، چهره زیبای قرآن، اصفهان، انتشارات بصائر، 1375، ص 10.

^۴ سیوطی، جلال الدین، الاتقان فی علوم القرآن، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، چاپ اول، فخر دین، تهران، 1368ش، ص 242.

در سده های اخیر نیز شماری از مفسران به این بحث همت گماشته، حتی برخی از آن ها محور کار خود را همبستگی آیات و سور قرار داده اند که در این میان می توان به "آلوسی، سید قطب، علامه طباطبایی، حجازی، شلتوت، مراغی، زحیلی و سعید حوئی" اشاره نمود.

در مقابل این گروه بسیاری از مفسران، به نحو شایسته، بدین مبحث نپرداخته و حتی اعتنایی به آن نداشته اند. برخی نیز این بحث را بیهوده و نادرست پنداشته اند. این عدم اعتنا را می توان ناشی از این عوامل دانست: اول اعتقاد به اجتهادی بودن ترتیب همه یا بعضی از آیات و دوم پیچیدگی و تا حد زیادی ذوقی بودن موضوع بحث.^۵ البته باید در نظر داشت، تصور ذوقی بودن موضوع حکایت از آن دارد که هنوز ارتباط منطقی آیات کشف نشده است.

در این پژوهش با مراجعه به کتابخانه ها، نرم افزارهای قرآنی و سایت های مختلف اینترنتی^۶، تحقیقات مختلفی در زمینه ی ارتباط آیات سوره های قرآن در قالب کتاب، پایان نامه و مقاله بدست آمده است که در ادامه اشاره شده است:

1-2-1- منابع ارتباط آیات سوره های قرآن

منابعی که به صورت کلی بر روی ارتباط آیات سوره ها کار کرده اند در سه دسته ی کتاب، پایان نامه و مقاله ذکر می گردد:

الف) کتاب

1- ایازی، محمدعلی، چهره پیوسته قرآن، هستی نما، تهران، 1380.

^۵ همامی، عباس، پژوهشی در تناسب آیات و سوره های قرآن، قرآن در آینه پژوهش (مقالات علمی- پژوهشی فارغ التحصیلان دکتری تخصصی) به کوشش شاکر، محمد کاظم، تهران، هستی نما، 1380، ص 82.

^۶ - www.Irandoc.ac.ir
www.nlai.ir
www.c-library.um.ac.ir
www.ut.ac.ir
www.sr.iau.ac.ir
www.cgie.org.ir
www.hawzah.net
www.yazduni.ac.ir

2-بازرگان، عبدالعلی، نظم قرآن، نشر قلم، تهران، 1375.

3-فقهی زاده، عبدالهادی، پژوهشی در نظم قرآن، انتشارات جهاد دانشگاهی تهران، 1374.

4-محمود شحاته، عبدالله، درآمدی بر تحقیق در اهداف و مقاصد سوره های قرآن کریم، ترجمه

حجتی، محمد باقر، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، تهران، 1369.

5-معرفت، محمد هادی، تناسب آیات، ترجمه مولایی نیا، عزت الله، بنیاد معارف اسلامی، قم،

1373ش.

6-همامی، عباس، چهره زیبای قرآن، اصفهان، انتشارات بصائر، 1375.

ب) پایان نامه

1-باقری خرم‌دشتی، ناهید، بررسی ارتباط آیات دردو سوره‌ی قرینتین (انفال و توبه) دانشگاه تربیت

مدرس، استاد راهنما: سیدمحمدباقر حجتی، بهار 1373.

2-خیری، مریم، مفردات مشکل و تناسب سور و آیات در جزءهای 26، 27 و 28 قرآن کریم، دانشگاه

آزاداسلامی تهران مرکزی، استاد راهنما: عباس همامی، 1379.

3-رحیمی ویشته، مریم، تناسب و ارتباط آیات نیمه‌ی اخیر جزء سی‌ام قرآن مجید، دانشگاه

آزاداسلامی تهران مرکزی، استاد راهنما: سیدمحمدباقر حجتی، 1375.

4-زرسان خراسانی، عاطفه، بررسی نظم آیات و سور از دیدگاه طبرسی در پنج جزء آخر قرآن مجید

، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، واحد شمال، استاد راهنما: سیدمحمدباقر حجتی، 1376.

5-سلطانی بنابادی، مهین، بررسی ارتباط آیات در سوره‌ی یس، دانشگاه تهران، استاد راهنما: محمد

حسین برومند، شهریور 1387.

6-سلطانی، محمد مهدی، تحلیل و بررسی تناسب و ارتباط آیات و سور در ربع اخیر جزء سی‌ام قرآن

مجید، دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: محمدعلی لسانی فشارکی، 1378.

7-فتاحیان، منصوره، هماهنگی بین شکل (عناصرصوری) و محتوا در آیات قرآن کریم و ارتباط آن با

مسأله‌ی اعجاز قرآن، دانشگاه تهران، استاد راهنما: داود سلیمانی، 1387.

8-کامیابی، تکتم، بررسی ارتباط آیات سوره مائده، دانشگاه یزد، استاد راهنما: محمد حسین برومند،

مهر 1390.

9- کوثریان، زینب، بررسی ارتباط آیات سوره ی توبه، دانشگاه یزد، استاد راهنما: محمد حسین برومند، اسفند 1389.

10- نادعلی، مریم، بررسی ارتباط آیات ابلاغ و اکمال و نقد آراء دانشمندان اهل سنت، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، استاد راهنما: مجید معارف، 1383.

11-نوری، فاطمه، بررسی ارتباط آیات سوره ی آل عمران، دانشگاه یزد، استاد راهنما: محمد حسین برومند، اسفند 1389.

ج) مقاله

1-ابراهیمی فخاری، عادل، نگاهی به بحث تناسب آیات، پرتال فرهنگی اطلاع رسانی نور، تیر 1389.

2-آقایی، سید علی، انسجام قرآن، رهیافت فراهی، اصلاحی در تفسیر، فروردین 1388.

3-بی آزار شیرازی، عبدالکریم، ارتباط و تناسب آیات در قرآن، کیهان اندیشه، بهمن و اسفند 1368.

4-قانع، علی، تناسب آیات قرآن کریم، مجله‌ی معرفت، شماره 122، خرداد 1388.

5-میرباقری، سید محسن، ارتباط آیات در سوره قرآن کریم با نگاه به سوره التحریم، مجله‌ی پژوهش دینی، شماره‌ی 7، تابستان 1386.

6-همامی، عباس، پژوهشی در تناسب آیات و سوره های قرآن، قرآن در آینه پژوهش، تهران، هستی نما، 1380.

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که تاکنون تحقیق مستقلی در زمینه‌ی ارتباط و تناسب آیات سوره‌ی "نور" انجام نگرفته و این موضوع، کاملاً بکر و جدید است. بنابراین، با توجه به عدم وجود تحقیق مستقلی در این زمینه، پژوهش حاضر می‌تواند جهت تامین هدف مورد نظر، مفید واقع گردد.

1-3- فرضیات تحقیق

1- آیات سوره ی نور از رابطه‌ی معنایی تنگاتنگ و منسجم برخوردارند.

2- کم رنگ شدن ارتباط بعضی آیات در نگاه اول، دلیل دارد.

3- شبکه ی ارتباطی آیات سوره نور قابل کشف است.

4-سوره، دارای چندین محور موضوعی اساسی و نیز اهداف اصلی و فرعی است.

1-4-4-هدف

هدف از انجام این موضوع به ترتیب عبارت است از :

الف) بیان فهم صحیح آیات سوره‌ی نور، از رهگذر نقد و بررسی آراء.

ب) نقد آراء مفسران در مورد ارتباط و عدم ارتباط آیات سوره‌ی نور.

ج) کشف نکات تازه با توجه به شبکه‌ی ارتباطی آیات سوره.

1-5-5-فایده و ضرورت

کسانی که به این موضوع پرداخته اند، همواره از مباحث اصلی و مورد نظرشان، اشاره به فایده و اهمیت آن در علوم قرآن است، به ویژه آن که این موضوع از آغاز حیات خود مورد استنکار واقع شده است و گروهی آن را بیهوده و تکلف آمیز خوانده اند. مهم ترین فواید این بحث عبارتند از: کمک به فهم قرآن و تفسیر، اثبات معجزه اسلوب قرآن، اثبات نظریات علوم قرآنی و پاسخ به شبهات مخالفان.^۶

1-6-6-روش تحقیق

تحقیق حاضر به روش کتابخانه‌ای به ترتیب ذیل انجام شده است:

1- تعیین موضوعات یکایک آیات

2- دسته بندی موضوعات و یافتن خطوط ارتباطی

3- کاوش برای یافتن ارتباط بین خطوط

4- فیش برداری از آراء مفسران

5- نقدی بر آراء با توجه به شبکه ارتباطی

1-7-7-واژه ها و اصطلاحات

با توجه به این که، ممکن است معنای برخی از عباراتی که در این پایان نامه به کار رفته است چون: ارتباط (تناسب) آیات، خط ارتباطی و شبکه ی ارتباطی برای خواننده مبهم باشد، لذا در ذیل توضیحی مختصر درباره ی معنای این عبارات بیان می گردد.

^۶.ایازی، محمدعلی، چهره پیوسته قرآن، هستی نما، تهران، 1380، صص 17-24.

1-7-1-ارتباط (تناسب) آیات

واژه‌ی "ارتباط" به معنای رابطه و پیوستگی و بستن^۱ می‌باشد.

کلمه‌ی "تناسب" در لغت به معنای قرابت و نزدیک به هم بودن^{۱۰} و هم شکل و همانند بودن است^{۱۱} و در اصطلاح علوم قرآنی و تفسیر به معنای هم شکلی و هم‌بستگی میان آیات و پیوند معنایی آیه‌ای با آیه‌ی دیگر است که گاه به صورت عام و خاص و گاه پیوند عقلی، حسّی و خیالی یا نوعی از علاقه و تلازم ذهنی مثل سبب و مسبب، علت و معلول و یا حتّی و مخالف و ضدّی است که پیوستگی موضوعی را نشان می‌دهد.^{۱۲}

نیز گفته اند، «علم مناسبات قرآن دانشی است که به وسیله‌ی آن علل چگونگی ترتیب یافتن اجزای آن شناخته می‌شود و این دانش گویای اسرار بلاغی قرآن است چون ثمره‌ی آن اثبات سازگاری معانی با مقتضای حال مخاطبان است.»^{۱۳} بعضی دیگر به ارتباط میان موضوعات یک آیه و پیوند دو یا چند آیه با هم و ارتباط سوره‌ها با یکدیگر "تناسب" گویند.^{۱۴}

لازم به ذکر است که گذشتگان در مورد این موضوع از واژه‌های گوناگون استفاده کرده اند؛ برای نمونه ابو حیان در بحر المحيط از واژه "تناسب" یا "مناسبت"؛ طبرسی در مجمع البیان از واژه "اتصال (پیوستگی)"; همو و نیز فخر رازی در مفاتیح الغیب از کلمه "نظم" و در پاره‌ای از موارد از واژه "تعلق" استفاده نموده اند.

از آنچه گفته شد، روشن می‌گردد که ارتباط (تناسب) به معنای پیوند، هماهنگی، موافقت، هم شکلی و همانندی در اجزای یک چیز است. در نتیجه، از دو جهت از ارتباط (تناسب) آیات قرآن می‌توان بحث کرد: اول از جهت شکلی و قالبی آیات (هم آهنگی و نظم در واژگان و جملات قرآن)؛ و دوم از جهت

^{۱۰} لازم به ذکر است اکثر کتبی که درباره‌ی این موضوع، تحقیق کرده اند بیشتر از واژه‌ی "تناسب" استفاده کرده اند؛ بنابراین به توضیح این واژه نیز می‌پردازیم.

^{۱۱} ابن منظور، محمد بن مکرّم، لسان العرب، چاپ سوم، نشر دار صادر، بیروت، 1414 ق، ج 7، ص 303؛ راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، تحقیق صفوان عدنان داودی، چاپ اول، نشر دارالعلم الدار الشامیة، دمشق بیروت، 1412 ق، ص 338.

^{۱۲} ابن منظور، همان، ج 1، ص 756.

^{۱۳} طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، چاپ سوم، کتابفروشی مرتضوی، تهران، 1375، ج 2، ص 171.

^{۱۴} سیوطی، همان، ج 2، ص 277؛ همو، تناسق الدرر فی تناسب السور، سوریه، دارالفکر العربی، بی‌تا، ص 15.

^{۱۵} بقاعی، ابراهیم بن عمر، نظم الدرر فی تناسب الایات والسور، دارالکتب العلمیه، 1415 ق، بیروت، ج 1، ص 5.

^{۱۶} مسلم، مصطفی، مباحث فی التفسیرالموضوعی، دارالقلم، دمشق، ص 58.